

POLITIEKE INTEGRITEIT: EEN PROGRAMMA VOOR PROVINCIES

De Nederlandse overheid wordt gekenmerkt door een hoog niveau van integriteit. Werken aan die integriteit is een kwestie van groot onderhoud. Integriteitprogramma's zijn bedoeld om de fundamenteën onder het bereikte integriteitniveau te versterken en het niveau waar mogelijk nog verder te verhogen.

In de ambtelijke wereld zijn de laatste twee decennia in het onderhoudswerk grote vorderingen geboekt. Succesvolle strategieën en instrumenten werden in een programma gecombineerd. In de politiek is de situatie anders: daar is van een systematische aanpak van de integriteit nog geen sprake.

Democratische politiek is bij uitstek een morele onderneming. Ze is erop gericht het gewelds- en belastingmonopolie in dienst van de gerechtigheid te stellen, dat wil zeggen: in dienst van de bescherming van de rechten van burgers en de bevordering van de algemene belangen. Politici zijn bij uitstek moreel gemotiveerde personen. Vaak is ervaren onrecht de reden om politiek actief te worden. Altijd is het betrokkenen erom te doen iets voor de samenleving te betekenen.

De praktijk van het werk vraagt van politici een scherp bewustzijn van specifieke kwetsbaarheden:

- Politici staan voortdurend voor zeer complexe morele beslissingen. Dat noopt tot het maken van uiterst nauwkeurige afwegingen, waarover vervolgens ook verantwoording moet kunnen worden afgelegd.
- Bij het maken van die afwegingen begeven politici zich op terreinen waarover nog weinig morele kennis voorhanden is die aan die weging richting kan geven, zoals kennis over specifieke rechten van burgers en de handelingsverplichtingen die daaruit voortvloeien.
- Politici begaan relatief vaak kleine integriteitsschendingen zonder het zelf te beseffen. Dit houdt verband met de extreem hoge eisen die aan hun integriteit worden gesteld.
- Politici die iets tegen (vermeende) schendingen willen doen, worden geconfronteerd met het feit dat de

handhaving slecht is geregeld. Het blijkt moeilijk om tot een zorgvuldige handhaving te komen.

De hier geschetste vierledige kwetsbaarheid wordt vervolgens nog vergroot door een aantal in het oog springende fenomenen die binnen het politieke bedrijf van grote betekenis zijn: partijenconcurrentie, invloed van de media en soms ook een cynisch zelfbeeld.

Het G&I-programma Politieke Integriteit richt zich op alle genoemde kwetsbaarheden. Het volgt vier sporen. De onderdelen in het eerste spoor hebben tot doel de morele oordeelskracht van individuele politici en politieke organen te versterken. Het tweede spoor werkt aan het verhelderen van de morele beginselen die aan democratische politiek ten grondslag (zouden moeten) liggen. De onderdelen in het derde spoor hebben tot doel schendingen van de politieke integriteit te voorkomen – vergissingen en misstappen inbegrepen. In het vierde spoor wordt toegewerkt naar een faire handhaving bij (vermoedens van) schendingen.

In het schema hieronder zijn de sporen in stappen uitgewerkt. Wie bij de basis begint, richt zich op de fase 'oriëntatie'. Nieuwe inzichten en vaardigheden worden toegepast en uitgewerkt in de fase 'verdieping'. Tot slot is er de mogelijkheid van 'noodhulp': G&I kan politici, raden en besturen bijstaan die met acute, complexe problemen worstelen. Tussen de verschillende fasen kan heen en weer worden geschakeld.

Het programma Politieke Integriteit laat zich op maat snijden voor politieke organen in alle bestuurslagen. Het schema hieronder is toegespitst op de provinciale politiek; de variant voor gemeenten loopt hier parallel aan. Voor griffies heeft G&I een apart programma-aanbod ontwikkeld.

PROGRAMMA POLITIEKE INTEGRITEIT		ORIËNTATIE	VERDIEPING	NOODHULP
INSTALLEREN MOREEL LEERPROCES	VERSTERKING VAN DE MORELE OORDEELSKRACHT	training morele oordeelsvorming voor Provinciale Staten of Gedeputeerde Staten	begeleid moreel beraad in politieke organen (ca. twee keer per zittingsjaar)	begeleid onderzoek van een complexe actuele casus gericht op besluitvorming
	ONTWIKKELING VAN MORELE KENNIS	bespreken algemene beginselen van behoorlijk bestuur	omzetten van casusmateriaal uit het leerproces in moresprudentie inzake concrete politieke besluiten	ontwikkelen van algemene beginselen van behoorlijke vertegenwoordiging
INSTALLEREN ZORGVULDIGE HANDHAVINGSPRAKTIJK	PREVENTIE VAN MISSTAPPEN	bespreken en actualiseren van de gedragscode van Provinciale Staten of Gedeputeerde Staten	opstellen van persoonlijk risicoprofiel van politici (in het bijzonder ten aanzien van belangenverstrengeling)	juridische advisering ten aanzien van een voorgenomen handeling van een politicus: schending of niet?
	NAAR EEN ZORGVULDIGE HANDHAVING	simulatie omgaan met schendingen	opstellen van een 'gentle agreement' voor handhaving van de integriteit	overzicht van externe en interne jurisprudentie met betrekking tot schendingen ter beschikking stellen aan Provinciale Staten en Gedeputeerde Staten
				ondersteuning van de griffier en/of de Commissaris van de Koning wanneer advies over een voorgenomen handeling van een politicus omstreden blijkt
				advisering van de Commissaris van de Koning bij een ernstige verdenking van en/of ernstige schending door een politicus